

Hodnotový aristokrat Vladimír Klokočka

22. prosince 2009 Jiří Baroš

Dne 19. října 2009 zemřel Vladimír Klokočka. Profesor Klokočka, emeritní soudce legendárního prvního Ústavního soudu České republiky (1993-2003), byl jednou z nejvýznamnějších osobností našich novodobých právních dějin a autorem rozsáhlého vědeckého díla.

Proslulost mu získal první plenární nález Ústavního soudu ve věci návrhu na zrušení zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Vladimír Klokočka se narodil 23. 4. 1929. Absolvoval Právnickou fakultu Karlovy univerzity, kde byl též asistentem a později docentem. V době Pražského jara byl zvolen poslancem České národní rady. Stal se děkanem obnovené Právnické fakulty Masarykovy univerzity, ale během normalizace musel z univerzity odejít. Po podpisu Charty 77 byl přinucen k emigraci. Usadil se v Mnichově, kde působil jako docent na Institutu pro politickou vědu univerzity. Po svém návratu z emigrace se podílel na přípravě nové české ústavy a v roce 1993 byl jmenován soudcem Ústavního soudu. I po roce 2003 se aktivně podílel na veřejném životě naší země.

Normativní soudce

V již zmíněném plenárním nálezu Pl. ÚS 19/93, jehož byl Vladimír Klokočka soudcem zpravodajem, se vyjádřil k základní koncepci naší Ústavy. Naše Ústava se totiž liší jak od ústav předválečných, tak od ústav starého režimu. Není jen souhrnem amorfních procesních pravidel, neboť není založena na hodnotové neutralitě. Zatímco v komunistických ústavách byla měřítkem hodnot vůle strany, v naší liberálně demokratické Ústavě jsou zakotveny určité regulativní ideje. Tyto ideje jsou výrazem základních a nedotknutelných hodnot demokratické společnosti. Z tohoto důvodu jsou postaveny nad a mimo kompetenci ústavních orgánů a vymykají se proceduře ústavních změn (proto mluvíme o tzv. nadpozitivním právu). Právě těmito základními konstitutivními hodnotami demokratické společnosti se užití právních norem měří.

Klokočka zcela jasně odmítl jako překonanou myšlenku formálního právního státu, ale naopak lze o něm mluvit jako o nejvýznamnějším propagátorovi materiálně právního státu v našem prostředí.

V materiálně právním státu je klíčové dodržování takových norem chování, jež nejsou v rozporu se základními hodnotami právního vývoje. Zcela jedinečnou roli v něm hrají základní občanská a lidská práva a svobody, neboť vychází z priority občana před státem (srov. nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 43/93). Jejich omezení je proto třeba minimalizovat a současně čelit pokušení státu a mocných jednotlivců v něm získat více moci, než nezbytně potřebují. Základní práva a svobody nesmějí být ve své podstatě a ve svém smyslu změněna nebo odstraněna za existence současného ústavního pořádku.

Moc konstitutivní a konstituovaná

Také nejlepší zpracování klíčového konceptu suverenity najdeme v českém prostředí právě v pracích Vladimíra Klokočky. Klokočkova teorie je inspirována především abbé Sieyčsem, který vytvořil základ pro rozlišení mezi mocí konstitutivní a mocí konstituovanou. Podle Klokočky je princip suverenity lidu nutno ústavněprávně chápat ve smyslu suverenity moci. Zdrojem a nositelem moci je lid, který má právo konstituovat stát a jeho uspořádání. Moc konstituovaná je na rozdíl od moci konstitutivní souborem institucí a procedur ústavního státu, pomocí nichž se lid zavazuje svou moc vykonávat. Suverénní lid je tvůrcem ústavního státu, v jehož rámci definuje své práva a povinnosti. Tváří v tvář argumentům, které se objevují na naší politické scéně, je stále aktuální Klokočkův názor, že se jednotlivci stávají nositeli občanských práv a povinností až prostřednictvím moci konstituované. Občané tudíž nemohou být interpretováni jako suverén. I při výkonu volebního práva se totiž pohybujeme uvnitř moci konstituované. Jednoduše řečeno, svrchovanost lidu neznamená, že lid svou moc vykonává, ale že moc z lidu vychází. Nemůžeme též mluvit o svrchovanosti zákona, neboť zákon je jen produktem moci konstituované.

Vladimír Klokočka nebyl jen brilantním teoretikem a skvělým ústavním soudcem, ale také velkým člověkem, noblesním mužem, „hodnotovým aristokratem“, jak jej ve svém posledním rozhovoru označil Vladimír Čermák. Bude naší zemi chybět, snad ale najde své následovníky, kteří se jeho životním odkazem nechají inspirovat.

Vladimír Klokočka (1929–2009)

- *emeritní soudce Ústavního soudu*
- *signatář Charty 77*
- *autor srovnávací studie Ústavní systémy evropských států (2006)*